

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel, 07.04.1998
KOM(1998) 212 lopull.

KOMISSION KERTOMUS NEUVOSTOLLE
JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

energiamarkkinoiden vapauttamisen edistymisestä

Sisällys

- **Johdanto**
- **Komission tavoitteet**
- **Sisämarkkinoiden esteet – vapauttamisen syyt**
- **Komission lähestymistapa**
- **Ensimmäinen vaihe: hintojen avoimuudesta ja sähkön- ja kaasunsiirrosta annetut direktiivit**
- **Toinen vaihe: hiilivetyjä koskevista luvista annettu direktiivi**
- **Kolmas vaihe: komission ehdotukset direktiiveiksi sähkön ja maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä**
- **Direktiivi 96/92/EY**
- **Tilanne jäsenvaltioissa:**
 - **Yhteenveto**
 - **Maakohtainen katsaus**
- **Maakaasua koskeva yhteinen kanta**
- **Päätelmät – onko saavutettu edistys riittävää?**
- **Lisä- ja jatkotoimenpiteet**

Komission tavoitteet

Komission keskeisenä tavoitteena energian sisämarkkinoiden kehittämisessä on ollut osoittaa, että kansallisten energiamarkkinoiden läheisempi yhdentäminen on eräs tapa parantaa toimitusvarmuutta, pienentää kustannuksia ja kohentaa kilpailukykyä. Sisärajattomat yhteisön laajuiset markkinat takaavat joustavammat ja monipuolisemmat energiatoimitukset ja edistävät siten osaltaan toimitusvarmuutta koko yhteisössä. Energia-alan kasvava kilpailu lisää myös EU:n energiateollisuuden tehokkuutta ja siten sen kilpailukykyä. Se alentaa myös energian kuluttajien maksamia hintoja, mikä auttaa niitä saavuttamaan kilpailuetuja tuotannossa. Yhtenäismarkkinat ovat edistäneet kasvua, kilpailukykyä ja työllisyyttä. Euroopan yhteisön osalta ei olekaan kyse siitä, onko energian sisämarkkinoiden loppuunsaattaminen tarpeellista, vaan siitä, kuinka tämä voidaan toteuttaa tehokkaimmin.

Sisämarkkinoiden esteet – vapauttamisen syyt

Sähkön ja maakaasun kaupalle on edelleen olemassa huomattavia esteitä rajat ylittävässä kaupassa ja joissakin tapauksissa jopa valtioiden sisäisessä kaupassa. Nämä esteet johtuvat kansallisille yleishyödyllisille laitoksille näillä kahdella alalla annetuista yksinoikeuksista. On syytä muistaa, että sähkön ja kaasun hinnat ovat Euroopassa keskimäärin 40 prosenttia korkeammat kuin Yhdysvalloissa. Energian hinta on ensiarvoisen tärkeä tekijä joillekin teollisuudenaloille, sillä se vastaa huomattavaa osaa tuotantokustannuksista. Näin ollen energiamarkkinoiden jakaminen erillisiin osiin olisi mitä luultavimmin haitallista maailmanmarkkinoilla kilpailevan eurooppalaisen teollisuuden kannalta. Yhteisön sisäisten kaupan esteiden poistaminen antaa sähkön ja kaasun käyttäjille mahdollisuuden hyötyä kilpailutetuista markkinoista, mihin liittyy myös valinnanvapaus sekä pienemmät hintaerot eri jäsenvaltioiden välillä. Komissio onkin keskittynyt sähkö- ja kaasualoihin, sillä niiden siirto ja jakelu on riippuvainen erityisestä verkkorakenteesta. Sähkön ja kaasun sisämarkkinoiden keskeisinä tavoitteina ovat olleet:

- toimitusvarmuuden kasvattaminen avaamalla sähkö- ja kaasumarkkinat asteittain,
- kaasun ja sähkön vapaan liikkuvuuden takaaminen jäsenvaltioiden sisällä ja niiden välillä kysyntää vastaavalla tavalla,
- kilpailukyvyn parantaminen siten, että kaasun ja sähkön käyttäjät voivat hyötyä kilpailutetuista energiamarkkinoista, mikä on olennaisen tärkeää maailmanlaajuisilla markkinoilla kilpailevan energiateollisuuden kannalta, sillä energia on huomattava tekijä taloudellisessa toiminnassa.

Komission lähestymistapa

Komissio on perustanut energian sisämarkkinoita koskevat lainsäädäntöehdotuksensa seuraaville periaatteille:

- Ensinnäkin politiikan muutokset on syytä toteuttaa asteittain, jotta energiateollisuudelle annetaan riittävästi aikaa mukautua joustavalla tavalla uuteen ympäristöön.
- Toiseksi yhteisö ei saa kahlita jäsenvaltioita joustamattomalla järjestelmällä vaan sen on pikemminkin tarjottava kehykset, joiden sisällä jäsenvaltiot voivat toteuttaa niiden kansallisiin olosuhteisiin parhaiten soveltuvia järjestelyjä.
- Kolmanneksi on vältettävä liiallista sääntelyä.

- Neljänneksi komissio on valinnut lähestymistapansa perustaksi perustamissopimuksen 100 a artiklan, jossa edellytetään jäsenvaltioiden välistä yksimielisyyttä sekä poliittista vuoropuhelua neuvoston, Euroopan parlamentin ja talous- ja sosiaalikomitean kanssa.

Ensimmäinen vaihe: hintojen avoimuudesta ja sähkön- ja kaasunsäilytyksestä annetut direktiivit

Hintojen avoimuutta koskeva direktiivi (neuvoston direktiivi 90/377/ETY) annettiin 29. kesäkuuta 1990. Siinä luodaan yhteisön menettely, jonka avulla taataan hintojen avoimuus kaasun ja sähkön teollisille loppukäyttäjille. Direktiivissä säädetään, että sähköä ja kaasua toimittavien yritysten on ilmoitettava Eurostatille kaikilta kuluttajaluokilta perimänsä hinnat kahdesti vuodessa. Tähän mennessä julkaistuista luvuista käy ilmi, että ehdot, joilla sähköä ja kaasua toimitetaan teollisille loppukäyttäjille, vaihtelevat huomattavasti eri jäsenvaltioissa ja jopa saman maan sisällä. Tämä on seurausta suljetuista markkinoista. Sähkösäilytyksestä (runkoverkkojen kautta tapahtuvasta sähkönsäilytyksestä 29. lokakuuta 1990 annettu neuvoston direktiivi 90/547/ETY) ja kaasunsäilytyksestä (verkkojen kautta tapahtuvasta maakaasun säilytyksestä 31. toukokuuta 1991 annettu neuvoston direktiivi 91/296/ETY) annettujen direktiivien tarkoituksena on lisätä ja helpottaa sähkön ja kaasun toimituksia sellaisten maiden välillä, jotka eivät ole naapurimaita. Saavutetusta edistymisestä huolimatta on tunnustettava, että tällainen kauppa on ollut mahdollista ainoastaan monopoliasemassa olevien verkkojen ja yleishyödyllisten laitosten välillä eikä yhdessä maassa sijaitsevien kuluttajien ja toisessa maassa sijaitsevien tuottajien välillä.

Toinen vaihe: hiilivetyjä koskevista luvista annettu direktiivi

Hiilivetyjen etsintään, hyödyntämiseen ja tuotantoon tarkoitettujen lupien antamisen ja käytön edellytyksiä koskeva direktiivi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 94/22/EY) annettiin 30. toukokuuta 1994. Toisin kuin sähkön sisämarkkinoista annetussa direktiivissä, jossa vapautetaan sekä tuotanto että toimitukset, maakaasua koskevassa ehdotuksessa (katso jäljempänä) rajoitetaan maakaasun varastointiin, siirtoon ja jakeluun. Kaasun ja öljyn tuotantoon liittyvä oheistoiminta kuuluu puolestaan hiilivetydirektiivin soveltamisalaan. Direktiivissä säädetään, että jäsenvaltioiden on tarjottava kaikille EU:n yrityksille tasapuolinen ja syrjimätön pääsy öljyn ja maakaasun etsintä-, hyödyntämis- ja tuotantotoimiin EU:ssa ja Euroopan talousalueella.

Kolmas vaihe: komission ehdotukset direktiiveiksi sähkön ja maakaasun sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä

Komissio esitti alkuperäisen kaasu- ja sähkömarkkinoiden vapauttamista koskevan ehdotuksensa 21. helmikuuta 1992 (KOM(91)548 lopullinen). Pitkien ja tiiviiden neuvottelujen tuloksena syntyi sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä 19. joulukuuta 1996 annettu direktiivi 96/92/EY. Vuosi sähkön sisämarkkinoita koskevan direktiivin antamisen jälkeen neuvosto pääsi 8. joulukuuta 1997 yksimielisyyteen yhteisestä kannasta maakaasua koskevaan ehdotukseen. Tämä on osoitus jäsenvaltioiden todellisesta tahdosta rakentaa yhdessä energian sisämarkkinat.

Direktiivi 96/92/EY

Huomattava edistysaskel saavutettiin, kun neuvosto antoi 19. joulukuuta 1996 direktiivin sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä. Direktiivi tuli voimaan 19. helmikuuta 1997. Sähkön sisämarkkinoista annettu direktiivi vaikuttaa markkinoihin seuraavilla osa-aloilla: sähköntuotanto, jakelu ja siirto, kulutus sekä pääsy verkkoihin.

Sähköntuotanto

Uuden sähköntuotantokapasiteetin rakentamiseksi jäsenvaltiot voivat valita kahden eri menettelyn välillä, eli ne voivat valita joko lupamenettelyn tai tarjouskilpailumenettelyn. Olipa valittu menettely kumpi tahansa, siinä on sovellettava puolueettomia, avoimia ja syrjimättömiä perusteita ja sen on johdettava vastaavaan markkinoiden avautumisen tasoon. Tarjouskilpailumenettely mahdollistaa keskitetyn suunnittelun: jäsenvaltion nimeämä toimivaltainen elin laatii arvion uuden kapasiteetin tarpeesta, ja tarvittava kapasiteetti jaetaan tarjouskilpailumenettelyn kautta. Tarjouskilpailut järjestää ja ratkaisee täysin riippumaton viranomainen tai elin. Lupamenettelyn mukaan taas kuka tahansa voi milloin tahansa rakentaa sähköntuotantolaitoksen ja pitää sitä toiminnassa edellyttäen, että toiminnassa noudatetaan perusteita, jotka jäsenvaltiot ovat vahvistaneet lupien myöntämistä varten. Tähän tapaukseen ei liity minkäänlaista keskitettyä suunnittelua, sillä kysyntään vastaamiseksi tarvittavan kapasiteetin määrittäminen jää markkinoiden tehtäväksi. Nämä kaksi vaihtoehtoa antavat yrityksille mahdollisuuden rakentaa ja käyttää uutta sähköntuotantokapasiteettia uusilla markkinoilla missä tahansa Euroopan unionin alueella. Tietyntyyppiset sähköntuottajat voivat saada lupia molempien menettelyjen mukaisesti (omavaraiset tuottajat ja itsenäiset tuottajat).

Siirto ja jakelu

Jäsenvaltioiden on nimettävä tai vaadittava, että siirto- ja jakeluverkkoja omistavat yritykset nimeävät verkko-operaattorin, joka on vastuussa siirto- ja jakeluverkon käytöstä, sen ylläpidon varmistamisesta ja sen kehittämisestä tietyllä alueella.

Siirtoverkon operaattori vastaa sähköntuotantolaitosten ajojärjestyksestä alueellaan. Sähköntuotantolaitosten ajojärjestys on määriteltävä puolueettomin, avoimin ja syrjimättömin perustein. Tästä perussäännöstä voidaan poiketa direktiivissä säädetyllä mekanismilla, jossa etusija annetaan sähkölle, joka on tuotettu käyttäen:

- uusiutuvia energialähteitä: jäsenvaltio voi vaatia verkko-operaattoria antamaan sähköntuotantolaitosten ajojärjestyksessä etusijan niille sähköntuotantolaitoksille, jotka käyttävät uusiutuvia energialähteitä tai jätettä tai tuottavat yhdistetysti sekä lämpöä että sähköä;
- kotimaisia energialähteitä: etusija ajojärjestyksessä voidaan antaa myös sellaisille sähköntuotantolaitoksille, jotka käyttävät kotimaisia polttoainelähteitä, mutta vain 15 prosenttiin asti kyseisessä jäsenvaltiossa kulutettavan sähkön tuottamiseen tarvittavasta raakaenergian kokonaismäärästä.

Kulutus

Kuluttajien kannalta sähkömarkkinat avataan kilpailulle asteittain kuuden vuoden kuluessa. Ensimmäinen vaihe toteutuu helmikuussa 1999, toinen helmikuussa 2000 ja kolmas helmikuussa 2003. Markkinoiden avautumisen vähimmäisaste vastaa ensimmäisessä vaiheessa 25,37 prosentin keskimääräistä yhteisöosuutta sähkömarkkinoiden avautumisesta, ja se lasketaan sen perusteella, mikä on yli 40 gigawattituntia vuodessa kuluttavien loppukäyttäjien osuus kokonaiskulutuksesta. Toisessa vaiheessa rajaa lasketaan 20 gigawattitunnin tasolle, mikä vastaa 28 prosentin

keskimääräistä yhteisöosuutta sähkömarkkinoiden avautumisesta, ja kolmannessa vaiheessa kynnys lasketaan 9 gigawattitunnin tasolle, mikä vastaa 33 prosentin keskimääräistä yhteisöosuutta sähkömarkkinoiden avautumisesta. Tämä markkinoiden avautumisaste vastaa vähimmäistasoa, jota kaikkien jäsenvaltioiden on noudatettava, mutta se sallii myös markkinoiden laajemman avaamisen. Jäsenvaltiot määrittävät komission valvonnassa vaatimukset täyttävät asiakkaat, jotka voivat osallistua markkinoiden avaamiseen. Tähän luokkaan luetaan automaattisesti kaksi käyttäjäryhmää, eli erittäin suuret loppukäyttäjät, jotka kuluttavat yli 100 gigawattituntia vuodessa, ja jakelijat sen sähkömäärän osalta, jonka muut vaatimukset täyttävät asiakkaat kuluttavat niiden jakeluverkon alueella.

Verkkoon pääsy

Kaikki tuottajat ja vaatimukset täyttävät asiakkaat voivat tehdä suoria keskinäisiä sähköntoimitussopimuksia ja sopia verkkoon pääsystä puolueettomin ja syrjimättömin ehdoin. Tämän mahdollistamiseksi jäsenvaltiot voivat valita seuraavien kolmen menettelyn välillä:

- Neuvotteluihin perustuva kolmannen osapuolen pääsy verkkoon: sähkön tuottajat ja kuluttajat tekevät suoria keskinäisiä sähköntoimitussopimuksia, mutta siirtotariffien ja muiden ehtojen osalta ne neuvottelevat verkkoon pääsystä verkko-operaattorin kanssa. Verkko-operaattoreiden on julkaistava ohjeellinen siirto- ja jakeluverkkojen käyttö hinnasto.
- Säännelty kolmannen osapuolen pääsy verkkoon: sähkön tuottajat ja kuluttajat tekevät suoria keskinäisiä sähköntoimitussopimuksia, mutta vaatimukset täyttävillä asiakkailla on oikeus päästä verkkoon julkaistujen käyttötariffien mukaisesti.
- Yksi ostaja: sähkön tuottajat ja kuluttajat tekevät keskinäisiä sähköntoimitussopimuksia. Sopimuksessa määritelty sähkön hinta on ehdottoman luottamuksellinen. Jos yhden ostajan järjestelmään liittyy takaisinostovelvoite, yksi ostaja on velvollinen ostamaan sähkön, jonka vaatimukset täyttävä asiakas on tilannut tuottajalta hintaan, joka on yhtä suuri kuin yhden ostajan vaatimukset täyttävälle asiakkaille tarjoama myyntihinta vähennettynä verkon käytöstä perittävän syrjimättömän siirtotariffin hinnalla. Vaatimukset täyttävän asiakkaan saama taloudellinen hyöty on hinnan, jolla se tavallisesti ostaisi sähköä yhdeltä ostajalta, ja hinnan, jolla se on sopinut ostavansa sähköä toiselta tuottajalta, välinen erotus, josta on vielä vähennettävä siirtokustannukset. Jos yhden ostajan järjestelmään ei liity yhden ostajan ostopelvoitetta, järjestelmä toimii samoin kuin edellä mainittu säännelty tai neuvotteluihin perustuva kolmannen osapuolen pääsy verkkoon.

Erilliset linjat

Sen lisäksi, että sähköntuottajilla ja -toimittajilla on mahdollisuus päästä verkkoon toimittaakseen sähköä vaatimukset täyttävien asiakkaiden ja toimittajien välillä tehtyjen sopimusten mukaisesti, niillä on myös oikeus toimittaa sähköä erillisen linjan välityksellä omille laitoksilleen, tytäryrityksilleen ja vaatimukset täyttävälle asiakkailleen. Jäsenvaltioiden on laadittava puolueettomat ja syrjimättömät arviointiperusteet, joita käytetään myönnettäessä lupia erillisten linjojen rakentamiselle.

Julkisen palvelun velvoite

Jäsenvaltiot voivat itse päättää, mitä julkisen palvelun velvoitteita ne haluavat asettaa. Direktiivissä säädetään mekanismista, jonka avulla ne voivat toteuttaa tarvittavia toimenpiteitä. Jäsenvaltiot määrittävät itse nämä velvoitteet direktiivissä säädetyn yhteisön kehysten mukaisesti. Jäsenvaltioiden on määritettävä julkisen palvelun velvoitteet siten,

että ne ovat puolueettomia, avoimia, syrjimättömiä ja todennettavia. Velvoitteet on myös julkaistava. Velvoitteiden on liityttävä toimitusvarmuuteen, toimitusten säännöllisyyteen, laatuun ja hintaan tai ympäristönsuojeluun, ja ne on ilmoitettava komissiolle, jotta se voi tarkastaa, että ne sopivat yhteen yhteisön lainsäädännön kanssa. Julkisen palvelun velvoitteet eivät saa olla minkälaisia tahansa. Perustamissopimuksen 90 artiklassa määrätään, että yrityksiin, jotka tuottavat yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja, sekä fiskaalisiin monopoleihin, sovelletaan perustamissopimuksen määräyksiä ja varsinkin kilpailusääntöjä siltä osin kuin ne eivät estä yrityksiä hoitamasta niille uskottuja tehtäviä. Tämän periaatteen mukaisesti jäsenvaltioiden olisi taattava, että niiden sähköyrityksille asettamat velvoitteet ovat oikeassa suhteessa haluttuihin tavoitteisiin. Direktiivissä säädetyn mekanismin avulla jäsenvaltiot voivat sovittaa yhteen kilpailun ja tarpeen edistää tiettyjä julkisia palveluja, jos tämän katsotaan olevan yleisen edun nimissä tarpeellista. Tämä tapahtuu yhteisön säätämässä kehyksissä ja perustamissopimuksen ja yleishyödyllisistä palveluista Euroopassa annetun komission tiedonannon (KOM(96) 443 lopullinen) hengen mukaisesti.

Siirtymäkausijärjestelyt

Sähkön sisämarkkinoista annetun direktiivin 24 artiklan mukaisesti jäsenvaltioilla oli 20. päivään helmikuuta 1998 saakka aikaa esittää siirtymäkausijärjestelyjä koskevat hakemuksensa. Siirtymäkausijärjestelyt ovat voimassa rajoitetun ajan ja ne mahdollistavat erilaiset toimenpiteet, joiden avulla voidaan vastata ennen direktiivin voimaantuloa annetuista sitoumuksista, joita ei kilpailulle avaamisen vuoksi voitaisi muutoin täyttää. Esimerkkinä voidaan ajatella tuottajan ja jakelijan välisen sähköntoimitussopimuksen kaltaista "ota tai maksa" -velvoitetta. Sähköntuottaja on investoinut sähkölaitokseen, koska se luottaa jakelijan kanssa tehtyyn myyntisopimukseen. Jakelija puolestaan luottaa vakioasiakkailleen tapahtuvaan myyntiin. Kun kuluttajille annetaan mahdollisuus valita toimittajansa, jakelija saattaa joutua ahdinkoon tai tuottajan investoinnit voivat vahvistua hukkaan. Tästä syystä komissio voi tietyissä erityisolosuhteissa ja kutakin yksittäistapausta huolellisesti tutkittuaan hyväksyä jäsenvaltioiden ehdottamia tukijärjestelmiä. Tämä tarjoaa joustavan mahdollisuuden käsitellä tietyn jäsenvaltion sähköteollisuuden erityisongelmia vaarantamatta kuitenkaan samalla sähkön sisämarkkinoista annetun direktiivin täytäntöönpanolle säädettyä aikataulua ja vaikeuttamatta niitä parhaita mahdollisia rakenteellisia valintoja, joita jokainen jäsenvaltio pyrkii tekemään valmistautuakseen sähkön yhteismarkkinoihin. Tällaista siirtymäkausijärjestelyä on hakenut 12 jäsenvaltiota eli Saksa, Ranska, Yhdistynyt kuningaskunta, Irlanti, Alankomaat, Belgia, Luxemburg, Espanja, Portugali, Kreikka, Tanska ja Itävalta. Komission on kerättävä vielä runsaasti lisätietoja ennen kuin se voi antaa päätöksen kussakin tapauksessa. Tämä prosessi vie useita kuukausia, mutta sen pitäisi olla saatettu loppuun ennen direktiivin täytäntöönpanopäivää, joka useimmissa jäsenvaltioissa on 20. helmikuuta 1999.

Tilanne jäsenvaltioissa

Yhteenveto

Sähkömarkkinat avataan kilpailulle asteittain kuuden vuoden kuluessa. Avautuminen koskee aluksi noin neljäsosaa markkinoista, ja lopulta kolmasosa yhteensä 45 miljardin euron markkinoista tullaan vapauttamaan. Merkille pantavaa on, että jäsenvaltioiden selvä enemmistö avaa markkinoitaan itse asiassa enemmän kuin mitä direktiivissä edellytetään. Alankomaissa 32 prosenttia asiakkaista on vaatimukset täyttäviä vuonna 1998 ja vuonna 2008 kaikki. Ruotsissa kaikki asiakkaat on 1. tammikuuta 1996 lähtien katsottu vaatimukset täyttäviksi. Yhdistyneessä kuningaskunnassa nykyinen kynnys vastaa 42

prosentin markkinoiden avautumista, ja markkinoiden on suunniteltu olevan täysin avoimet vuoden 1998 loppuun mennessä. Suomessa markkinoiden on tarkoitus olla täysin avoimet vuoden 1998 kuluessa. Saksassa kaikki loppuasiakkaat ja jakelijat ovat vaatimukset täyttäviä. Tanskalla avataan kilpailulle lähes 90 prosenttia markkinoista. Myös Espanjassa mennään pidemmälle ja edetään nopeammin kuin mitä direktiivissä säädetään. Useimmat jäljelle jääneistä jäsenvaltioista ilmoittavat aikeistaan lähitulevaisuudessa. Näin ollen jopa kaikkein varovaisimpien arvioiden mukaan näyttää ilmeiseltä, että vähintään 60 prosenttia EU:n sähkön kysynnästä vapautetaan vuoden 1999 loppuun mennessä. Tämä on selkeä osoitus siitä, että huolimatta niistä pitkistä neuvotteluista, joita on jouduttu käymään komission alkuperäisen direktiiviehdotuksen antamisen jälkeen, vapautettujen sähkön sisämarkkinoiden välttämättömyys on yleisesti tunnustettu.

Maakohtainen katsaus

Itävalta

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Kullakin yhdeksästä osavaltiosta on oma sähköyhtiönsä. Nämä alueelliset yhtiöt omistavat matala- ja keskijännitteisen jakeluverkon ja niillä on monopoliasema osavaltioidensa sähköntoimituksissa. Valtaosasta sähköntuotantoa vastaa kahdeksan sähköntuotantoyhtiötä, joista Verbundgesellschaft (kansallisesta runkoverkosta vastaava yhtiö) omistaa vähintään 50 prosenttia. Yhtiö omistaa myös 380 kilovoltin suurjännitesiihtoverkon ja suurimman osan 220 kilovoltin suurjännitesiihtoverkosta lukuun ottamatta TIWAG- ja VKW-verkkoja (alueellisia yhtiöitä, jotka on tunnustettu siihtoverkon operaattoreiksi sähkönsiirrosta annetussa direktiivissä).

Vapautumisen nykyinen tilanne: Ministeriö on laatinut ensimmäisen lakiluonnoksen ja se annettaneen parlamentin käsiteltäväksi maaliskuussa 1998. Sähköntuotanto: lupamenettely. Pääsy verkkoon: yksi ostaja, jolla on takaisimostovelvoite, rajoitettuja poikkeuksia. Vaatimukset täyttävät asiakkaat: parhaillaan käytävissä neuvotteluissa esitetty kynnys: 40 GWh:a, joka vastaa 27 % markkinoista. Lisäksi kaikki jakelijat on suunniteltu katsottavan vaatimukset täyttäviksi, mikä kasvattaa markkinoiden avautumisen tasoa huomattavasti.

Belgia

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Yksityinen yritys Electrabel ja julkinen yritys SPE tuottavat 94 % kotimaisesta sähkönkulutuksesta. Nämä kaksi yhtiötä huolehtivat sähkönsiirrosta yhteisen verkon kautta (CPTÉ-GECOLI). Jakelusta huolehtivat yleensä kunnat ja Electrabel.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Lainsäädäntömenettely ei ole vielä alkanut. Belgialla on käytössään vuoden lisäaika direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Kauppa- ja teollisuusministeriön pyynnöstä sähkö- ja kaasualan valvontakomitea on antanut lausunnon direktiivin saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Tanska

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Tanskan sähköteollisuus kostuu kahdesta vertikaalisesti integroituneesta verkosta, joita erottaa Iso-Belt. Kahta verkkoa ei ole liitetty toisiinsa. Läntinen osa on liitetty Norjaan, Ruotsiin ja Saksaan, kun taas itäisen osa on liitetty Ruotsiin ja Saksaan. Tanskassa on noin 100 jakeluyhtiötä, jotka omistavat 8 sähköntuotantoyhtiötä. Siirtoverkon operaattoreita on kaksi, läntisessä verkossa Eltra ja itäisessä Elkraft.

Vapautumisen nykyinen tilanne: sähköntoimituksia koskevaan lakiin tehty muutos hyväksyttiin toukokuussa 1996, ja se tuli voimaan 1. tammikuuta 1998. Direktiivin noudattamiseksi tarvittavasta puuttuvasta lainsäädännöstä odotetaan ehdotusta syksyn 1998 kuluessa. Sähköntuotanto: lupamenettely. Ydinvoimaa tai hiiltä käyttäville laitoksille ei ympäristösyistä anneta lupia. Pääsy verkkoon: neuvotteluihin perustuva kolmannen osapuolen pääsy verkkoon. Vaatimukset täyttävät asiakkaat: Teollisuusasiakkaat, joiden vuotuinen kulutus on suurempi kuin 100 GWh:a, ja jakeluyhtiöt, joiden vuotuinen myynti on suurempi kuin 100 GWh:a. Tämä vastaa 90 prosentista markkinoiden avautumista.

Suomi

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Suomen sähköverkkoa hallitsevat valtion omistama IVO ja yksityinen PVO, jotka tuottavat yhteensä 80 prosenttia sähköstä. Kansallisen siirtoverkon omistaa FinGrid. Jakelijoita on noin 115 (paikallisia ja alueellisia).

Vapautumisen nykyinen tilanne: Suomen sähköala vapautettiin 1. kesäkuuta 1995. Sähköntuotanto: lupamenettely. Ajojärjestystä ei määrätä keskitetysti, ja kysynnän ja tarjonnan tasapainottamisesta huolehditaan tuottajien ja jakelijoiden välisillä sopimuksilla. Pääsy verkkoon: säännelty kolmannen osapuolen pääsy verkkoon. Tariffit noudattavat pistetariffijärjestelmää ja ne julkaistaan. Vaatimukset täyttävät asiakkaat: kaikki asiakkaat täyttävät vaatimukset. Eriyttäminen: runkoverkon omistaa FinGrid, joka on täysin erillään muusta toiminnasta ja jolla on myös eriytetty kirjanpito. Uusiutuvat energialähteet: tukijärjestelmiä investoinneille, joita tehdään tuuliturbiineihin ja pieniin biomassaa käyttäviin lämpöä ja sähköä tuottaviin laitoksiin, sekä verohelpotuksia. Suurin osa sähkön sisämarkkinoista annetun direktiivin säännöksistä on jo pantu täytäntöön Suomessa.

Ranska

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Sähköalaa hallitsee EDF, joka vastaa 95 prosentista sähkön tuotanto- ja jakelutoiminnasta ja kaikesta sähkönsiirrosta.

Vapautumisen nykyinen tilanne: asiasta ei ole vielä päätetty. Ranskassa on aloitettu sähköverkon järjestämistä koskevan "valkoisen kirjan" pohjalta laaja keskustelu, jossa kaikki asianomaiset osapuolet voivat ilmaista mielipiteensä direktiivissä säädetyistä päävaihtoehdoista.

Saksa

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Saksan sähköteollisuus koostuu lähes tuhannesta yhtiöstä. Suurjänniteverkossa on 9 useilla alueilla toimivaa siirtoyhtiötä, jotka hallitsevat myös suurinta osaa alueidensa sähköntuotannosta. Saksojen yhdistymisen jälkeen perustettiin VEAG, joka on Saksan uusien osavaltioiden yhdistetty sähkön tuotanto- ja siirtoyhtiö. Alueelliset ja kunnalliset jakeluverkko-operaattorit vastaavat yhteiskäytöstä ja kuormituksen hallinnasta omilla alueillaan.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Energialaki on jo hyväksytty liittopäivillä ja se on parhaillaan liittoneuvoston käsiteltävänä. Sähköntuotanto: lupamenettely. Pääsy verkkoon: neuvotteluihin perustuva kolmannen osapuolen pääsy verkkoon siirtotasolla. Jakelutasolla (kunnallisella tasolla) jakeluyhtiöt voivat valita joko kolmannen osapuolen pääsyn verkkoon tai yhden ostajan järjestelmän, johon liittyy ostovelvoite siirtymäkauden ajan (vuoteen 2005). Vaatimukset täyttävät asiakkaat: ei vähimmäisvaatimusta, kaikki loppukäyttäjät ja jakelijat täyttävät vaatimukset. Uusiutuvat energialähteet: toimitustakuu taattuun vähimmäishintaan. Kotimaiset polttoaineet: ruskohiilen suojelu Saksan uusissa osavaltioissa vuoteen 2003 saakka. Eriyttäminen: suunnitteilla on tilien

eriyttäminen, siirtoverkko-operaattoreiden hallinnon eriyttäminen sekä mahdollisten yksittäisten ostajien tiedonvälityksen eriyttäminen.

Kreikka

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Julkinen energiayhtiö toimii valtionmonopolina ja hallitsee lähes kaikkea sähkön tuotanto-, siirto- ja jakelutoimintaa Kreikassa. Ainoa poikkeus on itsenäisten voimantuottajien pienten voimalaitosten tuotanto ja omaan käyttöön tuottavien, uusiutuvia energialähteitä (ja vain poikkeuksellisesti tavanomaisia polttoaineita) käyttävien voimalaitosten tuotanto. Koko itsenäisten voimantuottajien tuotanto ja koko omaan käyttöön tuottavien voimalaitosten ylijäämä tulee toimittaa yksinomaan PPC.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Kreikka on jo ilmoittanut, että direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä tarvitaan kahden vuoden lisääika, eikä sähköalan vapauttamissuunnitelmasta ole vielä tehty päätöstä.

Italia

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: ENEL-yhtiöllä on monopoli sähkön tuotannossa, siirrossa ja jakelussa samoin kuin tuonnissa ja viennissä vain muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta: paikalliset yleishyödylliset laitokset osallistuvat sähkön jakeluun, ja omavaraiset tuottajat (Edison jne.) tuottavat sähköä omiin tarpeisiinsa tai myytäväksi muille saman ryhmän yrityksille. Uusiutuviin energialähteisiin perustuva tuotanto sekä yhdistetty lämmön ja sähkön tuotanto on vapautettu, mutta tuotettu sähkö on myytävä ENELille.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Italia ei ole vielä päättänyt suunnitelmistaan direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä.

Irlanti

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Sähköalaa hallitsee Electricity Supply Board (ESB), joka on vertikaalisesti integroitunut yritys ja joka toimii sähkön tuotannossa, siirrossa ja jakelussa. Vuodesta 1994 lähtien hallitus on käynnistänyt lukuisia kilpailuja 263 MW:n kapasiteetille vaihtoehtoisten energialähteiden osalta ja 120 MW:n kapasiteetille turpeen osalta. Nämä muodostavat noin 10% käyttöön otetusta kapasiteetista. Suurin osa laitoksista on kuitenkin vielä rakentamatta.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Irlanti on jo ilmoittanut, että direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä tarvitaan yhden vuoden lisääika. Muodollisen lainsäädäntömenettelyn odotetaan alkavan vuoden 1998 lopulla, mutta siitä ei ole vielä päätetty.

Luxemburg

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Luxemburg on sähkön suhteen lähes täysin riippuvainen tuonnista. Luxemburgissa on kaksi erillistä runkoverkkoa, joita hoitavat julkinen yritys Cegelec ja yksityinen yritys Sotel. Jälkimmäinen toimittaa sähköä ainoastaan suurille teollisille käyttäjille.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Puitelain luonnoksesta ei ole vielä päästy poliittiseen yhteisymmärrykseen. Asiaan kuuluvat lait ja asetukset tulevat voimaan vuoden 1999 alussa. Peruslähestymistavan odotetaan kuitenkin olevan seuraava: **Sähköntuotanto:** tarjouskilpailumenettely rinnakkain pienempiin sähköntuottajiin sovellettavan lupamenettelyn kanssa. **Pääsy verkkoon:** ei vielä päätetty. **Markkinoiden avautuminen:** yli 100 GWh:a käyttävät kuluttajat, mikä vastaa 40 % sähkön kokonaiskulutuksesta.

Alankomaat

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Alankomaissa on tällä hetkellä 33 jakeluyhtiötä, jotka omistavat maan neljä sähköntuotantoa harjoittavaa yhtiötä. Nämä puolestaan omistavat SEP-yhtiön, joka omistaa siirtoverkon ja käyttää sitä.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Laista äänestetään parlamentissa 18. maaliskuuta 1998 ja se tulee voimaan 1. tammikuuta 1999. Sen pääpiirteet ovat seuraavat:

Sähköntuotanto: ei erityistä lupamenettelyä. Kuka tahansa saa rakentaa sähköntuotantolaitoksen, kunhan ympäristö- ja turvallisuusvaatimuksia noudatetaan. **Siirto:** sähkönsiirtoa ja -jakelua harjoittavat yhtiöt on lakisääteisesti eriytetty tuotantoon ja toimituksiin liittyvästä toiminnasta. **Pääsy verkkoon:** säännelty kolmannen osapuolen pääsy verkkoon. **Markkinoiden avautuminen:** 32 % vuonna 1998, kaikki kuluttajat vuonna 2008. **Uusiutuvat energialähteet:** kuluttajilla on velvollisuus ostaa vähintään 5 % sähköstään uusiutuvista energialähteistä tuotettuna sähköä. Viranomaiset myöntävät vihreitä sertifikaatteja uusiutuvia energialähteitä käyttäville tuottajille (ulkomaiset tuottajat mukaan lukien). Näitä vihreitä sertifikaatteja myydään kuluttajille, jotka osoittavat niiden avulla täyttäneensä ostovelvoitteen. **Julkisen palvelun velvoite:** toimitukset vakioasiakkaille sääntelyviranomaisen määrittämään enimmäishintaan. Lakiin sisältyy "tasapainolauseke" (vastavuoroisuusperiaate).

Portugali

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Kansallinen sähköverkko on jaettu kahteen osaan: julkiseen (SEP) ja itsenäiseen (SEI). Itsenäinen yhtiö huolehtii sähkönsiirrosta.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Julkisessa verkossa sähkön tuotanto, siirto ja jakelu on liitetty toisiinsa pitkäaikaisilla sopimuksilla. Kuluttajat hyötyvät yhtenäisestä tariffista. Itsenäisessä verkossa tapahtuu pienimuotoista tuotantoa (vesivoima, uusiutuvat energialähteet), ja itsenäiset tuottajat toimittavat sähköä vaatimukset täyttävälle asiakkaille. **Sähköntuotanto:** SEP-verkossa sovelletaan tarjouskilpailumenettelyä ja SEI-verkossa lupamenettelyä. **Pääsy verkkoon:** säännelty kolmannen osapuolen pääsy verkkoon. **Vaatimukset täyttävät asiakkaat:** Portugalin lain mukaan vaatimukset täyttäviä asiakkaita ovat jo kuluttajat, joiden vuotuinen kulutus on suurempi kuin 100 GWh:a, sekä jakelijat, jotka toimittavat 8 % tästä kulutuksesta. Direktiivin täytäntöönpanemiseksi annettava asetus mahdollistaa kolmannen osapuolen pääsyn verkkoon ja siten markkinoiden varsinaisen avautumisen vuoden 1998 puolivälissä. Loppukäyttäjää koskevaa vähimmäiskulutusvaatimusta lasketaan 40 GWh:iin direktiivissä säädetyn tason saavuttamiseksi.

Espanja

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Sähköntuotantomarkkinoita hallitsee valtion omistama yhtiö Endesa, joka aiotaan yksityistää vuoteen 1999 mennessä, sekä Iberdrola ja Union Fenosa, jotka ovat yksityisiä yhtiöitä. Siirtoalalla hallitseva yhtiö on Redesa. Jakelualalla Endesa-ryhmän osuus on 43 %, Iberdrolan 35 % ja Union Fenosan 14 %.

Vapautumisen nykyinen tilanne: 1. tammikuuta 1998 tuli voimaan lainsäädäntö, jossa markkinoita vapautetaan jopa laajemmin kuin mitä sähkön sisämarkkinoista annetussa direktiivissä edellytetään. Uusi rakenne perustuu spot-markkinoiden ja säännellyn kolmannen osapuolen verkkoon pääsyn yhdistelmään. Siirtoverkon operaattori Red Electrica on riippumaton myös omistuksensa suhteen, sillä yksittäinen osakkeenomistaja voi omistaa korkeintaan 10 % yhtiön osakkeista. **Sähköntuotanto:** lupamenettely. Sähköntuotantomarkkinoille tulee kaikkien tuottajien pörssijärjestelmä. Kun omavaraiset tuottajat ovat hoitaneet toimitukset omille tytäryhtiöilleen, ne voivat siirtää ylimääräisen tuotantonsa pörssin käyttöön. **Pääsy verkkoon:** säännelty kolmannen osapuolen pääsy

verkkoon. Vaatimukset täyttävät asiakkaat: tammikuusta 1998 lähtien vaatimukset täyttäviä ovat olleet asiakkaat, joiden kulutus on vähintään 15 GWh:a vuodessa. Tämä vastaa noin 30 prosenttia sähkön kokonaiskulutuksesta. Vaatimukset täyttävien asiakkaiden vähimmäiskulutusvaatimusta lasketaan 9 GWh:iin 1. tammikuuta 2000, 5 GWh:iin vuonna 2002, 1 GWh:iin vuonna 2004 ja vuodesta 2007 alkaen kaikki kuluttajat katsotaan vaatimukset täyttäviksi. Uusiutuvat energialähteet: tarkoituksena on luoda tukijärjestelmä, jossa säädetään uusiutuvia energialähteitä käyttäen tuotetun sähkön sekä lämmön ja sähkön yhteistuotantona tuotetun sähkön ostovelvoitteista.

Ruotsi

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Ruotsissa on noin 300 tuotantoyhtiötä, joskin 8 niistä vastaa 95 prosentista tuotantoa. Suurin on valtion omistama Vattenfall AB, jonka markkinaosuus on 50 %. Toiseksi suurin on Sydkraft, jonka osuus on 20 %. Jakelusta huolehtivat kuntien omistamat yhtiöt (noin 270). Runkoverkon omistaa valtio ja sitä käyttää Svenska Kraftnät, joka on valtion laitos.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Ruotsin markkinat ovat olleet vapaat 1. tammikuuta 1996 lähtien. Kaikkien asiakkaiden katsotaan olevan vaatimukset täyttäviä. Nykyisin 75–80 % sähköstä toimitetaan asiakkaille suoraan tuottajien kanssa tehtyjen sopimusten perusteella. Jäljelle jäävä 20–25 prosentin osuus toimitetaan spot-markkinoiden kautta. Sähköntuotanto: lupamenettely. Pääsy verkkoon: säännelty kolmannen osapuolen pääsy verkkoon. Siirtotariffien laskennassa sovelletaan pistetariffijärjestelmää. Ajojärjestystä ei määritetä keskitetysti, ja kysynnän ja tarjonnan tasapainottaminen tapahtuu spot-markkinoilla (Nord Pool). Eriyttäminen: Verkko-operaattori Svenska Kraftnät on erillinen oikeushenkilö eikä se toimi sähköntuotannossa tai -jakelussa. Uusiutuvat energialähteet: uusiutuvia energialähteitä tuetaan investointitukien ja verojärjestelyjen kautta. Jakelijoilla on myös velvollisuus ostaa sähköä pieniltä tuottajilta. Pääosa sähkön sisämarkkinoista annetun direktiivin säännöksistä on jo pantu täytäntöön.

Yhdistynyt kuningaskunta

Sähkövoimajärjestelmän rakenne: Sähköntuotantomarkkinoilla toimii kolme suurta tuottajaa (National Power, Power Gen ja British Energy) ja kasvava joukko itsenäisiä sähköntuottajia. Jakeluverkon omistaa 12 alueellista sähköyhtiötä. Itsenäinen siirtoverkko-operaattori ja kansallinen verkkoyhtiö käyttävät siirtoverkkoa ja hoitavat spot-markkinoita.

Vapautumisen nykyinen tilanne: Englannin ja Walesin sähköverkossa toteutettiin rakennemuutos jo vuosina 1990–1991. Sähköntuotanto: lupamenettely sähköntuotantokapasiteetille. Pääsy verkkoon: toiminnassa on sähköpörssi, joka on säännellyn kolmannen osapuolen verkkoonpääsyn eräs muoto. Pörssi muodostaa spot-markkinat ja se koordinoi sähköntuotantoa koskevia tarjouksia ja arvioitua kysyntää puolen tunnin välein yhtä päivää etukäteen. Kaikki sähköntuottajat myyvät ainoastaan pörssin kautta. Loppukäyttäjät voivat valita toimittajan ainoastaan jakelutasolla, jolla sovelletaan säänneltyä verkkoonpääsyjärjestelmää. Näm jakeluverkon omistavat 12 alueellista sähköyhtiötä kilpailevat toistensa lisäksi myös muiden toimitusyhtiöiden kanssa. Vaatimukset täyttävät asiakkaat: nykyinen kynnyks on 100 kW:a, mikä vastaa noin 42 prosentista markkinoiden avautumista. Tästä vähimmäistasosta luovutaan vähitellen vuoden 1998 kuluessa ja markkinat ovat täysin avoimet vuoden loppuun mennessä. Eriyttäminen: Ison-Britannian verkko on ollut oikeudellisesti eriytetty vuodesta 1990. Uusiutuvat energialähteet: jakelijoilla on velvollisuus ostaa sähköä uusiutuvia

energialähteitä käyttäviltä tuottajilta. Kustannusten rahoittamiseksi on otettu käyttöön ei-fossiilisia polttoaineita koskeva vero.

Maakaasua koskeva yhteinen kanta

Neuvosto vahvisti 12. helmikuuta maakaasun sisämarkkinoita koskevan yhteisen kannan. Euroopan parlamentti esittää seuraavaksi lausuntonsa yhteisestä kannasta, ja direktiivi voitaneen antaa vuoden 1998 ensimmäisen puoliskon kuluessa. Direktiiviluonnoksessa säädetään maakaasun siirtoa, jakelua, toimituksia ja varastointia koskevista yhteisistä säännöistä. Direktiiviluonnoksen tarkoituksena on varmistaa kilpailun syntyminen maakaasualalla, parantaa tehokkuutta, taata suurempi avoimuus, lisätä toimitusvarmuutta ja tarjota kaikille vaatimukset täyttävillä asiakkaille tasapuolinen pääsy tälle alalle. Yhteisen kannan keskeiset kohdat ovat seuraavat:

Markkinoiden avaaminen

Maakaasumarkkinat avataan kilpailulle asteittain kymmenen vuoden kuluessa. Avaamisessa sovelletaan järjestelmää, johon sisältyy sekä laadullisia että määrällisiä perusteita. Laadullisten perusteiden soveltaminen merkitsee, että teollisille kuluttajille asetetaan niiden vähimmäiskulutusta koskeva vaatimus, joka on aluksi 25 miljoonaa kuutiometriä ja joka lasketaan 15 miljoonaan kuutiometriin viiden vuoden kuluttua ja 5 miljoonaan kuutiometriin kymmenen vuoden kuluttua. Lisäksi kaikki sähköntuottajat katsotaan vaatimukset täyttäväksi niiden vuotuisesta kulutuksesta riippumatta. Sähkömarkkinoidensa tasapainon turvaamiseksi jäsenvaltiot voivat kuitenkin asettaa yhdistetyille lämmön- ja sähköntuottajille vähimmäiskulutusvaatimuksen, joka ei saa olla muille asiakkaille suunniteltua vähimmäisvaatimusta korkeampi.

Määrällisissä perusteissa asetetaan jäsenvaltioiden markkinoiden avautumisen pakollinen vähimmäistaso, joka on aluksi 20 prosenttia, mutta jota nostetaan 28 prosenttiin viiden vuoden kuluttua ja 33 prosenttiin kymmenen vuoden kuluttua. Jotta voitaisiin ottaa huomioon kaasumarkkinoiden erilaisista rakenteista johtuva epätasapaino markkinoiden avautumisessa eri jäsenvaltioissa, jäsenvaltiot voivat laadullisten perusteiden soveltamisen jälkeen alentaa markkinoiden avautumisen tasoa, jos se ylittää ensimmäisessä vaiheessa 30 prosenttia, toisessa vaiheessa 38 prosenttia ja kolmannessa vaiheessa 43 prosenttia. Tämän lisäksi jakelijat voivat silloin, kuin heitä ei vielä pidetä vaatimukset täyttävinä, toimittaa vaatimukset täyttäväksi nimettyjen asiakkaidensa kuluttamaa kaasua.

Maakaasulaitosten rakentaminen ja käyttö

Jäsenvaltiot myöntävät maakaasulaitosten rakennus- ja käyttöluvia puolueettomin, avoimin ja syrjimättömin perustein, jotka on julkaistava. Luvan epäämistä koskevat perustelut on ilmoitettava hakijalle ja komissiolle, ja hakijoiden on voitava turvautua kiistojensovittelemenetelyihin.

Pääsy verkkoon

Maakaasuyrityksillä ja vaatimukset täyttävillä asiakkailla on pääsy verkkoon, jotta ne voivat tehdä keskenään toimitussopimuksia puolueettomin ja syrjimättömin ehdoin. Tätä varten jäsenvaltiot voivat valita joko neuvotteluihin perustuvan kolmannen osapuolen pääsyn verkkoon tai säännellyn kolmannen osapuolen pääsyn verkkoon tai molemmat:

- Neuvotteluihin perustuvassa kolmannen osapuolen pääsyssä verkkoon maakaasuyritykset ja vaatimukset täyttävät asiakkaat neuvottelevat verkkoon pääsystä asianomaisten maakaasuyritysten kanssa, jotta ne voisivat tehdä toimitussopimuksia.

Maakaasuyritysten on julkaistava verkon käyttöä koskevat keskeiset kaupalliset ehdot vuosittain.

- Jäsenvaltiot, jotka valitsevat säännellyn kolmannen osapuolen pääsyn verkkoon, ryhtyvät tarvittaviin toimenpiteisiin taatakseen maakaasuyrityksille ja vaatimukset täyttävälle asiakkaille pääsyn verkkoon julkaistujen tariffien perusteella.

Jäsenvaltioiden on varmistettava, ettei mikään siirto-, varastointi-, jakelu- ja nestekaasuyritys syrji ketään verkon käyttäjää eikä tarjotessaan neuvotteluihin perustuvan pääsyn verkkoon käytä väärin tietoja, joita se on saanut kolmansilta osapuolilta.

Tilien eriyttäminen ja avoimuus

Integroitujen yritysten on erotettava toisistaan siirto-, jakelu- ja varastointitoimintaan liittyvät sisäiset tilinsä.

Julkisen palvelun velvoite

Jäsenvaltiot voivat yleisen taloudellisen edun nimissä asettaa maakaasualalla toimiville yrityksille julkisiin palveluihin liittyviä velvollisuuksia, jotka voivat koskea toimitusvarmuutta, toimitusten säännöllisyyttä, laatua ja hintaa sekä ympäristönsuojelua. Velvoitteiden on oltava puolueettomia, avoimia, syrjimättömiä ja todennettavia, ja ne on julkaistava. Velvoitteet on ilmoitettava komissiolle, ja niitä asetettaessa on aina noudatettava perustamissopimuksen 90 artiklaa, jossa määrätään, että yrityksiin, jotka tuottavat yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluja, sekä fiskaalisiin monopoleihin, sovelletaan perustamissopimuksen määräyksiä ja varsinkin kilpailusääntöjä siltä osin kuin ne eivät estä yrityksiä hoitamasta niille uskottuja tehtäviä.

Poikkeukset

Luku VII sisältää joitain erityissäännöksiä, jotka koskevat direktiivin soveltamiseen liittyviä poikkeuksia. Poikkeusten tarkoituksena on varmistaa erityissuojelu tietyissä tapauksissa, esimerkiksi maakaasualan yrityksille, jotka ovat erityisissä taloudellisissa ja rahoitusvaikeuksissa "ota tai maksa" -velvoitteiden takia, tai jäsenvaltioissa, joissa maakaasu on otettu hiljattain käyttöön ja joiden on katettava tähän liittyvät valtavat investoinnit (kehittyvät markkinat). Ensimmäisessä tapauksessa poikkeuksia myönnetään tapauskohtaisesti, jolloin komissio on ratkaisevassa asemassa, kun taas jälkimmäisessä tapauksessa poikkeus päättyy automaattisesti kymmenen vuoden kuluttua ensimmäisestä maakaasutoimituksesta.

Päätelmät

Onko saavutettu edistys riittävää?

Sähkö- ja maakaasumarkkinoiden vapauttaminen on saattanut käyntiin rakennemuutoksen. Eräät jäsenvaltiot, kuten Yhdistynyt kuningaskunta, Ruotsi ja Suomi, olivat vapauttaneet markkinansa jo ennen direktiivin antamista sähkönsisämarkkinoista. Toiset taas ovat aloittaneet keskustelut tarvittavista muutoksista vasta direktiivin antamisen jälkeen. Näihin lukeutuvat sellaiset maat kuten Alankomaat, Espanja ja Saksa, jotka aikovat avata markkinansa suhteellisen nopeasti ja jotka ovat jo antaneet asiaa koskevaa lainsäädäntöä, sekä eräät muut maat, jotka eivät juurikaan ole edistyneet lainsäädäntöprosessin suhteen. Huolimatta erilaisesta edistymisestä, jota jäsenvaltiot ovat saavuttaneet sähkönsisämarkkinoista annetun direktiivin täytäntöönpanoon liittyvässä lainsäädäntöprosessissa, on selvää, että sähköalan rakennemuutos direktiivissä vahvistettujen sääntöjen mukaisesti on nykyisin kaikkien jäsenvaltioiden suunnitelmissa. Koska direktiivissä tarjotaan erilaisia vaihtoehtoja markkinoiden järjestämiselle, tätä prosessia on seurattava tyydyttävän

lopputuloksen varmistamiseksi. Tästä syystä komissio on seurannut tarkasti direktiivin täytäntöönpanoa kansallisessa lainsäädännössä sekä kahdenkeskisissä neuvotteluissa jäsenvaltioiden kanssa että niin sanotussa seurantaryhmässä, joka kokoontuu kaksi kertaa vuodessa ja jonka tavoitteena on estää mahdolliset epäjohtonmukaisuudet ja taata direktiivin yhtenäinen täytäntöönpano. Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että vaikka jäsenvaltioilla saattaakin olla vaikeuksia direktiivin saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä, ei ole olemassa mitään viitteitä siitä, etteikö direktiivin yhtenäistä täytäntöönpanoa voitaisi varmistaa direktiivissä säädetyssä aikataulussa. Samaa lähestymistapaa sovelletaan myös maakaasualaan kunhan sitä koskeva direktiivi annetaan.

Lisä- ja jatkotoimenpiteet

Sähkön sisämarkkinoita koskevan direktiivin antaminen sekä maakaasun sisämarkkinoita koskevaan ehdotukseen liittyvän yhteisen kannan vahvistaminen ei ole lopullinen päämäärä. Tästä syystä direktiiviin sisältyy seuranta koskeva lauseke, jonka mukaan komission on arvioitava direktiiviä saatujen kokemusten perusteella hyvissä ajoin siten, että lisätoimenpiteet voidaan saattaa voimaan vuonna 2006. Samaa säännöstä sovelletaan luultavasti myös maakaasuun kymmenen vuoden kuluttua direktiivin lopullisen antamisen jälkeen. Komissio siis harkitsee uusia markkinoiden avaamiseen liittyviä ehdotuksia.

Tällä välin on olennaisen tärkeää seurata sähkön sisämarkkinoista annetun direktiivin täytäntöönpanoa, jotta voitaisiin varmistaa sisämarkkinoiden oikea toiminta ja todentaa, että erilaiset verkkoon pääsyä koskevat järjestelmät johtavat markkinoiden vastaavaan avautumiseen ja että suunnitellut uutta tuotantokapasiteettia koskevat menettelyt takaavat asettautumismvapauden. Seuranta on välttämätöntä myös siksi, että voitaisiin varmistaa oikeudenmukainen kilpailu sekä varmentaa, että käytössä on riittävät sääntely- ja sovittelumenettelyt, jotka takaavat kaikille yrityksille yhtäläiset toimintamahdollisuudet. Tässä suhteessa sekä jäsenvaltioilta että komissiolta edellytetään huomattavaa sitoutumista oikeudenmukaisen kilpailun varmistamiseen. Komissio varmistaa kilpailusääntöjen soveltamisen siten, että estetään markkinoiden sulkeutuminen ja hallitsevan aseman väärinkäyttö. Myös yrityssulautumia koskevassa politiikassa on otettava huomioon nyt saavutettavan vapauttamisen asettamat vaatimukset. Toimiin on ryhdyttävä myös perusteettomien tukien ehkäisemiseksi.

Kansallisten energiamarkkinoiden avautumiseen on vastaavasti liityttävä lisätoimenpiteitä, joilla myös taataan oikeudenmukainen kilpailu. Näihin sisältyvät teknisten ja turvallisuusstandardien yhdenmukaistaminen sekä ympäristösuojeluun liittyvien toimien yhdenmukaistaminen. Koska markkinoiden avautuminen tapahtuu asteittain, myös yhdenmukaistaminen voi tapahtua asteittain ja rinnakkain avautumisen kanssa. Joka tapauksessa sähkön sisämarkkinoista annetussa direktiivissä säädetään yhdenmukaistamisvaatimuksia koskevasta kertomuksesta, joka on annettava vuosittain. Ensimmäisessä kertomuksessa keskitytään uusiutuvien energialähteiden kohteluun sähkön sisämarkkinoilla. Kussakin jäsenvaltiossa sovellettavista tai suunnitelluista uusiutuvia energialähteitä koskevista tukijärjestelmistä olisi tehtävä tutkimus ennen kuin päätetään, minkälaisia säännöksiä tämän alan yhdenmukaistamista koskevaan direktiiviin sisällytetään.

Myös Euroopan laajuisten energiaverkkojen kehitys on olennaisen tärkeää sisämarkkinoiden tasapainoisen toiminnan kannalta. Riittävä infrastruktuuri on

välttämätön edellytys energian siirroille yhdentyneillä sisämarkkinoilla ja se lisää myös toimitusvarmuutta.

Lopuksi on syytä tutkia tarkoin uusien markkinasääntöjen ja lisääntyvän kilpailun yhteiskunnallisia vaikutuksia. Komissio on huolissaan sähkö- ja kaasualojen vapauttamisen työllisyysvaikutuksista Euroopan unionissa. Komissio aikookin käynnistää tutkimuksen sähkö- ja kaasumarkkinoiden vapauttamisen työllisyysvaikutuksista. Se aikoo tutkia tarkoin, mitä lisätoimenpiteitä ja ohjelmia voitaisiin toteuttaa uudelleentyöllistämisen tukemiseksi.

ISSN 1024-4492

KOM(98) 212 lopullinen

ASIAKIRJAT

FI

12 10 15

Luettelonumero : CB-CO-98-227-FI-C

ISBN 92-78-33057-4

Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto

L-2985 Luxemburg